

J.A.Komenský: Cesta světla. JEDNODUCHOST JE NEJVYŠŠÍ FORMA DOKONALOSTI (VIDEO CZ 1 hod 29 min)

- CZ24 News | 7. dubna 2023

NAŠÍ STAROSTÍ TEDY BUDIŽ ZAŘÍDIT VĚC LÉPE NEŽ TOMU BYLO U ŘECKÝCH FILOSOFŮ, KTERÝM ORIGENES (6. KNIHA PROTI CELSOVI) VYTÝKÁ, ŽE PRO PÝCHU BYLI PODOBNI ONĚM LÉKAŘŮM, KTERÍ NEDBALI O LID A LÉČILI JEN ZÁMOŽNÉ. ALE CO JINÉHO DĚLAJÍ TAKÉ DNES TI, KTERÍ SE SNAŽÍ SVOU PRACÍ PROSPĚT TOLIKO NĚKTERÉ ČÁSTI LIDÍ (BUĎ TÉ SKUPINY, KTERÁ JE PŘIJALA DO SVÉHO STŘEDU, NEBO TÉ, KTERÁ SI JE NAJALA ZA MZDU, NEBO SE CHÁPOU JINÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ, ABY SE SNAD NĚKOMU LÍBILI). J.A.KOMENSKÝ CESTA SVĚTLA, KAP. XIV. 16

Našou starostou nech je teda buď zariadiť vec lepšie ako tomu bolo u gréckych filozofov, ktorým Origenes (6. kniha proti Celsovi) vytýka, že pre pýchu boli podobní tým lekárom, ktorí nedbali o ľudí a liečili len zámožných. Ale čo iné robia aj dnes tí, ktorí sa snažia svojou prácou prospieť iba niektoej časti ľudí (buď tej skupine, ktorá ich prijala do svojho streda, alebo tej, ktorá si ich najala za mzdu, alebo sa chytajú iných príležitostí, aby sa snád' niekomu páčili).

SVĚTLŮM OSVÍCENÉHO STOLETÍ

KRÁLOVSKÉ LONDÝNSKÉ SPOLEČNOSTI, JEŽ ÚSPĚŠNĚ POMÁHÁ NA SVĚT RODÍCÍ SE VĚCNÉ FILOSOFII, POZDRAV A PŘÁNÍ ÚSPĚCHU!

VĚNOVÁNÍ CESTY SVĚTLA

J. A. KOMENSKÝ - JEDNODUCHOST JE NAJVŠŠIA FORMA DOKONALOSTI:

SLAVNÍ MUŽOVÉ, ne neprávem je posílána knížka o Cestě světla vám, služebníkům světla (jejichž úsilí v čerpání světla přirozené filosofie z hlubokých studnic pravdy počíná mít v Evropě znamenitou pověst). Také proto, že tato knížka vznikla tam, kde nám slibovaný obor činnosti k dosažení světla a pravdy přešel na vás podle onoho Kristova výroku, kterého lze podle smyslu použít zde: „*Jiní začali pracovat a vy jste převzali jejich práci.*“ Přijměte knížku jaká je a k tomu účelu, k němuž se posílá zpět tam, odkud přišla.

2. Je tomu asi čtyřicet let, co chtěl Bůh, aby se v mém srdci zrodila přání podobná přáním Davidovým, že jsem volal: *Sešli, Bože, své světlo a svou pravdu, aby mne vedly a dovedly na tvou svatou horu, do tvých stánků* (Žal. 43, 3). Bylo to tehdy, když byla zpustošena má vlast, církev a školy. Když pak brzy plameny válek zachvátily také sousední říše a potom Evropu a hrozila zkáza všemu křesťanstvu, nemohlo mě nic více utěšit, než *dávné sliby boží o posledním světle, že konečně přece jen překoná tmu*. A tu jsem si myslel, že bude-li požadována nějaká účast lidí, nebude to nic jiného, než aby mládež, která má být vyproštěna z labyrintů světa, byla lépe o všem poučována (hned od prvních základů). K tomu účelu *bude třeba složit nějakou universální knihu, která by pozvolna vedla myslí lidí ze tmy na světlo, z předešlých nejistých domněnek na jedinou prostou cestu věčné*

pravdy.

3. Některé napsané úvahy o této věci byly poslány do Anglie a vydány tiskem pod názvem *Praeludia conatum pansophicorum* (Předehra pansofických snah) nejprve v Oxfordu, pak v Londýně. Já pak jsem byl r. 1641 povolán do Londýna na radu některých zbožných theologů a biskupů (zbožně pečujících o šíření evangelia k národům světa, když tehdy v Anglii vznikla nová příležitost k šťastnému provedení setby). Dostavil jsem se a byly započaty v těchto věcech porady, požívající veřejné podpory. Ale protože právě v těchto dnech vznikly veřejné nepokoje, které nedovolily dovést žádnou z porad ke konci, byl jsem opět propuštěn s podmínkou, abych, *obnoví-li Bůh klid, neodmítl se vrátit*. Odešel jsem tedy, zanechav v Londýně část myšlenek uvedených ve spise s názvem *Cesta světla dosud vyhledaná a i dále vyhledávaná atd.* Ale kdo z nás mohl tušit, že trest boží bude trvat tak dlouho? *Běda nám, protože jsme hřešili* (Pláč Jerem. 5, 16). *Žije přece dosud Hospodin, požehnaná skála naše, Bůh našeho spasení* (Žal. 18, 47), *k němuž se mají obrátit všechny končiny země, aby se před ním skláněly všechny národy. Poněvadž Hospodinovo je království, on sám bude vládnout národům* (Žal. 22, 28, 29).

4. Tak jsem tehdy odešel z Anglie, ale moje naděje, tkvící pevně v Bohu, mne neopustila, naopak onen sladký *sen Jeremiášův* (o podivuhodném obnovení církve i k vůli světu samotnému, jer. 31, 26 a v celých kapitolách 31, 32, 33) mi ustavičně tanul na mysli, s ustavičnou touhou, aby v této věci pomohla dobrotivost boží. A postoupily během doby tyto svaté touhy natolik, že sotva ještě zbývalo kam dále postupovat po *sepsání díla o sedmi částech; dotknout se zde jeho stěžejnick bodů přijde vhod vám, kteří již máte veřejný souhlas k pátrání po pravdách*, aby se, shledáte-li, že také naše nové *nálezy* jsou pravdivé, *poklad spojený s pokladem* (míním poklady světla a pravdy) *stal bohatší*.

5. V první části našeho díla je zcela nový *universální cíl, náprava věcí lidských všech, ve všech, veskrze*. Nebudeme-li toho dbát, částečné úsilí ukáže se vždy a všude marné.

6. V druhé části je nové, že k onomu universálnímu cíli se ukazují nové cesty. Jestliže se osvědčí, stane se zřejmým, kam je možno dojít, ba kam nedojít je nemožno. Ukazuje se však, že se osvědčí: všem jsou zajisté stejně vrozeny *principy trojího druhu, stejně potřebné pro veškerou činnost, v ě d ě t, c h t í t, m o c i*. Rodí se totiž s každým člověkem *normy všeho co lze vědět*, jež nazýváme *obecnými pojmy*, dále *popudy ke všemu, co si lze přát*, jež jmenujeme *obecnými instinkty, a nástroje všeho, co lze dělat*, jež nazveme *obecnými schopnostmi*. Hle, zde je ta nové, *třídy obecných instinktů a obecných schopností!* Neboť filosofové mluvili dosud jen o *obecných pojmech* a ani ty nikdo z nich nevypočetl a neuvedl v řád; byly ponechány roztroušeny, tak jak se kterému člověku při té či oné příležitosti namanou. My jsme měli za to, že je třeba tyto základní potůčky moudrosti nejprve uvést zpět k jejich pramenům a rozdělit je podle tříd. Pokusili jsme se tedy rozřadit podle zcela nové soustavy do tabulek nejen *pojmy*, ale i *instinkty a schopnosti* tak, aby odtud bylo zřejmé, že je nemožné, aby se na těchto základech všeobecné lidské moudrosti nemohli shodnout všichni lidé.

7. Poněvadž jsme pak shledali, že ony tři vrozené předpoklady mohou stačit k vyčerpání veškeré rozmanitosti věcí (jakkoli rozsáhlé) a že se jich může použít jako normy na všechno, oo svět obsahuje a že jestliže se něco někdy odchyluje od předem stanovených měřítek božích (zjeveným slovem božím), může to být napraveno, odvážili jsme se sestavit ze všech těchto předpokladů jedinou *osnovu všeobecné lidské moudrosti* (tj. všeho, co má člověk na zemi vědět, mluvit a konat) s názvem *p a n s o f i e*. Ta by jednou souvislou metodou (podobnou řetězu) neporušitelným pořádkem nikde nepřerušným vykládala všechny věci tohoto i budoucího věku, zjevné i tajné tak, aby nikdo, kdo je bude s pozornou myslí přehlížet, nemohl nerozumět všemu a musel se vším souhlasit.

8. A poněvadž jsme shledali, že ony tři věci, totiž *vědět, chtít a moci*, vypadají podobně v celé lidské přirozenosti, u všech národů, věků a stavů, odvážili jsme se rozšířit úsilí *na vyhledávání cest a způsobů, jimiž by se mohla táž obecná moudrost předkládat každému, kdo se zrodil člověkem*, aby nezůstalo žádné nadání nezušlechtěné, nebo se ponechalo v nesouladu s obecnou harmonií, nýbrž aby každé nadání bylo osvíceno týměž pansofickým jasnem.

9. Poněvadž jsme konečně shledali, že v pronikání s tímto světlem k národům je jedinou, ale velmi mocnou překážkou *množství, rozmanitost a změť jazyků*, odvážili jsme se usilovat o odklizení této překážky *novými radami o lepším pěstování všech jazyků, o zjednodušení mnohohojazyčnosti a konečně*

o vytvoření jednoho úplně nového jazyka, zcela snadného a zcela promyšleného a filosofického, ba pansofického, jako prostředku obecného světla.

10. Jestliže bude prokázáno, že všechny uvedené věci, všem žádoucí, již byly přivedeny k potřebné možnosti a snadnosti (neboť byly vymezeny tak jistými hranicemi, že se účinek nemůže nedolstavit), odvážíme se také jako na veřejném shromáždění světa pronést názor, *jak lze přivést podle daných pevných základů do nejlepšího stavu vzdělanost, náboženství a státní zřízení, aby všude s ústupem nevědomosti, pochybností, neshod, křiku a hluku různých, hádek a válek se navrátilo světu světlo, mír a spása a vzešel onen od věků toužebně očekávaný osvícený, pokojný a zbožný věk.*

11. Naposledy, když se vysvětlilo, čím péče tato věc vyžaduje a čím pomoci se dovolává, neopomíjíme v poslední části povzbuzovat, aby všichni, kdo spravují lidské věci nebo se jejich správě účastní, přiložili ruku k dílu od věků toužebně očekávanému dílu, které již ukazuje odhalenou svou tvář své možnosti a snadnosti.

12. Je tedy podstatou našeho předsevzetí *ukázat lidem všechno jejich dobro a neomylné cesty k němu, a radit, aby si je všichni oblíbili a přáli si a snažili se stát se blaženými.* Jestliže totiž všichni byli stvořeni podle vzoru téhož obrazu božího, samou přirozeností lidskou vědí, chtějí a mohou totéž a tímž způsobem. Jakkoli nyní (kdy pádem do hříchů si přivodili závrať, zbláznili se marnostmi a zapletli se do neslušností) *nevědí, že vědí, co vědí, že chtějí, co chtějí, že mohou, co mohou, protože toho nedbají.* Jakmile pak toho počnou dbát, zamýšlíme jim poradit, aby po ničem nerozvážně netoužili, v nic nerozvážně nevěřili, nic nerozvážně nekonali, nýbrž toliko to, o čem bezpečně vědí, že to bude dobré a pravdivé, aby nikdo nadarmo neplýtvat svými touhami, svými smysly a svými silami, tím méně aby se zatěžoval službou cizím tužbám, podroboval cizím smyslům své a nechal si poutat cizí silou své schopnosti. Ó jak blažení by byli lidé, kdyby chápali, že všechno, co je může učinit blaženými, je v nich, a uměli toho užívat k dosažení daných cílů, totiž aby každý chtěl, mohl a uměl být svůj a radovat se z toho, co má. Bylo by to skutečné obnovení přirozenosti lidské podle obrazu božího, kdyby se nikomu neporoučelo, *aby chtěl něco proti vůli, vnímal bez smyslů, dělal z přinucení*, tj. chtěl, vnímal a dělal nadarmo, s porušením obrazu božího v sobě.

13. *To byla naše práce mimo Anglii! Co pak jste vykonali vy v Anglii, když se vrátil klid* (myslím, když přestala bouře občanské války)? Slavnostně založená *Královská londýnská společnost pro zkoumání tajemství věcí přirozených a zveřejněné již výsledky tolika podivuhodných pozorování* svědčí o tom, že se také zde něco vykonalo, a to slavně. Budte pozdraveni za své hrdinské činy, muži znamenití! Nezávidíme vám to, spíše vám blahopřejeme a chválíme vás a slibujeme vám pochvalu lidského rodu, *kdekoli po národech se bude rozhlášouat, že vy usilujete o to, aby lidská moudrost a panství lidského ducha nad věcmi nezůstávalo provždy neúplné a vratké. A že od vaší vynalézavosti lze již očekávat, že filosofie přivedená k dokonalosti ukáže pravé rozdíly, účely, prostředky a užívání věcí k dosažení a stále většímu množování dobra duše, těla a štěstí* (jak to nazývají). Znamenitě! Ukažte svým příkladem, že je pravda, *ca napsal slavný váš Verulámský: Všechno je možné, co může někdo vykonat, třebaže ne kdokoli; co mohou vykonat mnozí společně, třebaže ne jeden; co může být vykonáno v průběhu staletí, třebaže ne v jedné generaci; a konečně co může být vykonáno veřejnou péčí a nákladem, třebaže ne prostředky a pílí jednotlivců.*

14. Poznejí ti, kdo budou prohlížet ony vaše uveřejňované zkušenosti a tuto naši Cestu světla, že vaše slavné úsilí je krásnou částí snah, vyjádřených zde v kap. XVI, § 12 atd. Ale poznáte také vy sami, že to ještě není všechno, co se začalo jménem lidského pokolení žádat a čeho je třeba k dovršení štěstí posledního věku: *že je třeba po všech stránkách směřovat je štěstí dále.* Ačkoli o tom tato naše knížka mluví (od kap. XIV do XXI), toto místo, čas a sama věc vyžadují, aby se o tom přece jen otevřeněji učinila zmínka.

15. Uvedl jsem na počátku této knížky (v I. kapitole), že celý svět je školou moudrosti boží: *zajisté je. Ale vidím, že je třeba dodat, že tuto pozemskou školu (podřízernou nebeské akademii) je třeba rozdělit na tři třídy, podle trojích předmětů a nástrojů, knih a učitelů nám zde daných.* Když to počínám vysvětlovat, požaduji od čtenářů pozornost a laskavý úsudek.

16. *Skýtají se nám trojí předměty: celý tento svět, ze všech stran nás obklopující, plný různých tvorů rozmanitých podob, jenž je jako veliká kniha boží plná různých psaných znaků. K jejich poznávání*

jsou nám, jak známo, dány nástroje, *pět* smyslů. Je tedy sám svět, v němž přebýváme, první školou lidí, do které vstupuje každý, kdo se narodí. Proto necht' je nazván školou přirozenou neboli přírodní (fysika). V ní jsou nám knihami a učiteli všechny výtvořiny promyšleně pozorované, podle onoho výroku Jobova: *Zeptej se dobytčat a poučí tě; zeptej se ptactva nebeského a dá ti sdělení; oslov zemi a odpoví ti: i mořské ryby budou vyprávět. Kdo z toho všeho nepozná, že to udělala ruka Hospodinova?* (Job 12, 7, 8.)

17. Po této přírodní škole (fysice) následuje jiná, vyšší škola (*metafysika*), zcela odlišná od oné první. V ní totiž naše předměty, knihy a učitelé nejsou mimo nás jako tam, ale v nás: sama totiž naše mysl neboli naši mysli vtisťeny o b r a z b o ž í, vymalovaný *nespočetnými psanými znaky vrozených pojmů, instinktů a schopností*. A ty každému člověku (učenému i neučenému, moudrému i hloupému, bdícímu i spícímu) vždy něco říkají, něčemu ho učí, něco mu připomínají, nějak jím hýbají, podněcují ho a pudí, tu správně, jsou-li správně vymezeny, tu chybně, mají-li možnost se odchýlovat. K poznání a posouzení těch věcí nemohou nijak přispět smysly (vnější či vnitřní): to může učinit jedině r o z u m, vnitřní světlo neboli oko duší.

18. Potom následuje třetí škola, nazvěme ji *hyperfysika*. V ní ani žádný tvor, ani žádný člověk nemůže nikoho něčemu učit, nýbrž jen ten, který je nade vším, Bůh. Neboť předměty, jimž se zde učí a jimž se učíme, jsou takové, jaké *oko žádného člověka nevidělo ani ucho o nich neslyšelo, ani nevstupují do srdce lidského, toliko sám Bůh je zjevuje svým duchem* (I. Kor. 2. v. 9, 10). Jako tomu bylo dříve než byl svět, a jak tomu bude až svět nebude; nebo co také nyní je mimo svět. Rovněž jaké záměry s námi Bůh má, co od nás vyžaduje, co ustanovuje o lidech, konajících nebo nekonajících jeho vůli atd. Neboť kterým smyslem či jakou úvahou by kdo postihl takové věci? Nikdo z lidí. Proto *knihami vlastními této školy* jsou vnuknutí patriarchů, proroků a apoštolů, a dále knihy podnícené Bohem a napsané na rozkaz boží pro potřebu církve. Učitelem však či důvěrným tlumočnickem nebeských věšteb je sám duch boží, podle oněch slov Petrových: *Žádné proroctví Písma není záležitostí našeho vlastního výkladu* (3 Pet. I, 20, 21). A Augustinových: *Stolici má v nebi, kdo učí srdce* (Tract. 3 na I. Jan). Proto zde nejsou vhodnými nástroji *smysly* nebo *rozum*, ale *pokorná víra*, všemu božímu věřící, v ničem nepochybující. *Slávou rozumu a stýsání, pravím, zde je podrobovat se slovům božím; věřit neuvěřitelnému, když je zjevováno, usilovat o nemožné, když je přikazováno, doufat v to, co se nikde neukazuje, když je to slibováno*.

19. Je třeba vyšetřit, jak se tyto tři pozemské školy mezi sebou shodují a jak se liší. Shodují se především v tom, že všechny jsou *školami božími*, Bohem samým otevřenými. 2. Že byly *otevřeny pro člověka*, k jeho postupnému zdokonalování. 3. A to s jedním nejvyšším cílem, *aby ve svém obraze* (nejdokonaleji zúšlechťeném) *se oslavil Bůh*. 4. Všechny jsou *pro tento život*, který žijeme na zemi, ne pro onen budoucí, kde nás přenesené k sobě bude poučovat a sytit věčnými rozkošemi, nikoli stíny a obrazy, ale sebou samým a díváním na svou podobu (kterou nemůže žádný smrtelník zažít - Mojž. 33, 20). 5. Těmito novými *školami* mají procházet *všichni*: neboť každý, kdo vstoupil na svět, má všude kolem sebe svět, sebe celého v sobě, samého Boha v nejhlubším vědomí. 20. Ale je třeba všimnout si i rozdílů. 1. Vzhledem k původu, nakolik trojí škola odpovídá trojjedinosti boží, protože stvoření světa se přičítá bohu Otci, osvětlení mysli bohu Synovi a rozšíření srdcí bohu Duchu svatému (Mojž. I. 1. Jan 1, 4, 9. I Kor. 2, 10, 11, 12 a 2. Petr I, 21 atd.). 2. Vzhledem k *pořadí*, jimž je třeba postupovat, počínaje vždy první, nikoli druhou nebo třetí. Neboť dítě se nemůže učit náboženství nebo sylogismu, nýbrž musí obracet smysly k věcem atd. 3. Vzhledem k *množství předmětů*, kde každá pozdější škola je totiž užší co do předmětů, ale vznešenější. Neboť svět poskytuje k spatřování, slyšení, čichání, chutnání a hmatání nescíslné věci; lidé nejsou tak četní, Bůh pak je jediný; člověk je přece vznešenější než svět, Bůh vznešenější než člověk. 4. Vzhledem ke *kniham a učitelům, jimiž jsme vzděláváni*: v první škole to jsou *všechny věci obrácené k nám*, v druhé *člověk sám sobě*, ve třetí *Bůh svým duchem*. Z toho plyne, že v první škole se stáváme *bntodidactoi*, ve druhé *axtodidactoi*, ve třetí *xteodidactoi*, to jest *vzdělání věcmi, vzdělání sebou, vzdělání Bohem* (Jan 6,46). Vzhledem k *postupu k dokonalosti*: Poněvadž totiž učit se znamená *připodobňovat se oné věci, již se učíme*, je třeba, abychom se dobře vycvičili v první škole (tvorů) a stali se *tvorem dobře vnímajícím*, ve druhé škole (člověka) *tvorem vládnoucím a řídícím tvory*, ve

třetí škole (Boha) tvorem podobným tvůrci, vyproštěným z moci tvorů a sebe samého, navráceným studnici své, Bohu a šťastnému klidu v něm. A nebude kam jít výše, než abychom smrti přešli do života a viděli svou slávu na věky (I Jan 3 v. 1, 2, 3). Tato trojí pozemská škola bude tedy opravdu *onou školou Jakubovou, pojící zemi s nebem*.

21. To jsem chtěl vyložit o trojí pozemské škole vám, jimž posílám své rozjímání o Cestě světla, s dvojím úmyslem: totiž abyste měli příležitost uvážit především, že *dosud konáte menší věci, než jsou vaše sliby*, 2. že *přece jen vydatně připravujete cestu větším věcem, jestliže to, co konáte, konáte opravdově a vážně*.

22. Že činy, které jste se uvolili vykonat, jsou menší než sliby, snadno se pozná jak z přehledu této knížky, tak ze samotné této předmluvy, hlásající toto trojí: 1. *Že hmotný svět je zárodkem skutků božích a prvním příkladem nestvořené moudrosti* (pořádající všechno podle počtu, měř a vah). 2. *Že však vyšší divadlo moudrosti je vybudováno ve stvořeném člověku*, jemuž jako svému obrazu (vtiskuje tytéž počty, míry a váhy, podle nichž je uděláno všechno) vtiskl znaky nekonečnosti (k přemýšlení, žádání a konání věcí nekonečných). 3. *Největší pak ta jemství moudrosti že lze spatřovat v člověku porušeném a ztraceném a zase se napravujícím*. Tu teprve se otvírají, na podiv samých andělů, všechny propasti moudrosti i hlouposti, spravedlnosti i hříhu, života i smrti, věčného spasení i ztracení (Efez. 3, 10. I. Petr 1, 12.)

23. Vy tedy, pilní zkoumatelé *přírody*, až si ji *celou podmaníte* (abyste se Šalomounem rozuměli stavbě a moci živlů, počátku, konci a prostředku věků, proměnám slunečního běhu a rozdílnosti počasí, průběhu roku a poloze hvězd, přirozené podstatě živočichů a duševnímu životu zvířat, moci větrů, myšlenkám lidí, rozdílu mezi rostlinami a vlastnostem kořenů a konečně všemu, co kde je zjevného, nebo tajného, Moudr. 7, 17 atd.), *pak vězte, že jste si osvojili teprve abecedu boží moudrosti* čili, že jste stanuli teprve na prahu chrámu boží moudrosti; její síně s vnitřními prostory budou teprve před vámi. Tak se na vás naplní slova bible: *Když dokoná člověk, tehdy je začátek* (Sir. 6).

24. Vězte (pravím), že vy s celou onou vaší přípravou máte v rukou toliko počátky boží moudrosti a že kladete toliko základy lidské moudrosti, která má jednou být davedena na vrchol; a jestliže na nich přestanete a nehodláte nic dál budvat, budete na posměch, jako v evangeliu ten, který začal stavět věž a nedokončil ji (Luk. 14). Pravím na posměch, ne-li lidem (nechtějícím rozumět velikým skutkům božím), tedy Bohu a andělům. Vaše dílo bude obráceným Babylonem, nebudujícím k nebi, ale k zemi. Nebo aspoň dílem nedokonalým, jakým by byl dhrám Šalomounův, kdyby byl Šalomoun vystavěl vnější síň pro lid a nepřistavěl svatyni pro kněze a svatyni svatých pro velekněze. Nebo konečně setrváme na neduhu Řeků, který spočíval (podle Senekova svědectví) *v moudrosti, vztahující se k drobnostem*. Neboť všechny věci smyslové vzhledem k rozumovým, tělesné vzhledem k duchovním, pomíjející vzhledem k věčným, jsou drobnosti, protože ony pomíjejí, tyto trvají. Zdali by tedy nebylo lépe (podle příkladu Hieronymova) *učit se na zemi tomu, čeho znalost by vytrvala do nebe? A užívat s apoštolem světa tak, jako bychom ho neužívali? Neboť tvářnost tohoto světa pomíjí* (I Kor. 7, 31). Bylo-li tomu tak již tehdy, když staletí pokročila, jak by tomu tak nebylo nyní, když se staletí končí?

25. Přesto však netupím dílo, které konáte, naopak, vynáším je nejvyššími pochvalami a pokorně prosím Boha, aby upevnil naději vloženou do srdcí (*pátrat po pravdě přírodních věcí*). Činím to proto, že jako *chyba v prvním zažívání se nenapravuje* (podle úsudku lékařů) *ve druhém nebo ve třetím, nýbrž napraví-li se chyba v prvním zažívání chybám zažívání druhého nebo třetího se, buď předchází nebo se snáze napravují*, tak také, jestliže se budou lidské chyby, jichž se dopouštíme, napravovat v první škole boží, nepochybně to velmi pomůže napravovat chyby druhé a třetí školy. Poněvadž nyní má svět ve státní správě a v náboženství všechno jen povrchně stanoveno, spokojuje se všude s domněnkami místo pravdy. Všichni chválí ctnost, stačí jim však ukazovat. místo ctnosti jména a zevnějšek ctnosti: Všichni mají Boha v ústech, málokterí v srdci, místo Bohu se klanějí nějakému zlatému teletu nebo nějakému podobnému vymyšlenému preludu. A i při opravách záležitostí světských, o něž byl tolikrát učiněn pokus, se většinou mění jen jména, nikoli věci. Obhajují se pak jako věci opravdu napravené, ačkoli by sotva která snesla přísnou zkoušku chtějí,

aby se všechno přijímalo se slepým souhlasem, ba dokonce chválilo, a pojmají hned zlobu k těm, kdo by chtěli o něčem pochybovat. Proto pravda z věcí lidských odešla do vyhnanství, a ti, kteří ji marně hledají, kvílejí jsouce svázáni pouty lidských domněnek a zvyklostí.

26. Avšak poněvadž věčná pravda, Kristus, slibuje, že *poznáte-li pravdu, pravda vás osvobodí* (Jan 8 v. 31, 32, 36), je zřejmé, že nejsvětější dílo konají ti, kdo vynakládají horlivé úsilí na vyhledávání pravdy všeho druhu. Stejně tak je tomu ve škole věcí smyslových, rozumových a duchovních.

A protože první škola připravuje cestu škole druhé a druhá třetí, také pravdy přírodní ji budou nepochybně připravovat pravdám morálním a duchovním.

27. Vy tedy, *zasvěcení zkoumatelé pravd přírodních*, konejte svou práci horlivě! Způsobte, aby lidský rod nebyl stále klamán lichou, kusou, povrchní a nepravou filosofii bez patrného užitku. Nalezli jate krásný obor činnosti, zušlechťte jeho krásu: přísným zkoumáním věcí a názorů o nich dávejte dobrý příklad politikům a theologům. Neboť jak správně řekl ten, kdo prohlásil, že *svárlivá filosofie zrodila svárlivou theologii*, tak úplně stejně lze říci o správě státu, že *zásady, podle nichž nyní politikové řídí svět, jsou vratké a v nich je nejskutečnější příčina celého* nejistého (ba již se hroutícího) *stavu*.

Ukažte, že nelze dále snášet chyby, třebaže mají začátek v dávné době, až u Adama: že všechno má být uvedeno v urim a thumim (*tj. ve světlo a pravdu*), nejen theology, nýbrž i samotnými politiky (2 Mojž. 28, 30).

28. Vaše přísná zkoumání přírodních věcí nechť jsou tak pevná a tak prosta jakéhokoli vědomého klamu, aby každý, kdo by chtěl všechna vaše pozorování ne jen jednoduše (a jak dlouho by chtěl) prohlížet, nýbrž i zkoušet nejprísnějšími vlastními zkouškami pronikajícími k pravdě, nikdy by neshledal věc jinou, než jaká je a jak ji vy ukazujete. Bude to velmi krásný příklad, aby také ti, kdo sedí u kormidel lidské společnosti ve správě zemí a u kormidel svědomí v církvi se nestrachovali jednat podobně, jako se nestrachovali apoštolé a nebáli se podrobovat všechno své jakémukoli lidskému soudu (I Kor. 4, 3, 4).

29. Mimo to vás zapřísahám: jako jste se úspěšně začali věnovat vyhledávání pravdy ve věcech přírodních, tak pokračujte, světu na důkaz, aby se dosáhlo i toho, je-li to možné, aby se lidé počali bát klamů a podvodů i ve vážnějších věcech a ve věcech týkajících se spasení světa.. Diogenes volal k soudu hudebníky, že při úpravě strun k libozvučnosti neupravili k ní také mravy. Kristus pak pohnal k soudu Farizeje, kteří čistili povrch nádob sami jsouce uvnitř plni nečistoty (Mat. 23, 25). A zavolá k soudu politiky, kteří si s Pilátem myjí ruce od nevinné krve (Mat. 27, 24), nemyjí si však ruce s Davidem v nevinosti (Žalm 26, 6). Běda naší pošetilosti, když téměř všude přijímáme místo věcí klam a snažíme se klamat jedni druhé nebo i samotného Boha, necítíme však, že sami sebe bídně klameme a zasluhujeme si věčnou záhubu od samotné pravdy (která nakonec musí zvítězit a triumfovat).

30. Nejjasnější králi Velké Británie, národy čtou v knihách vydaných Královskou londýnskou společností jméno Tvého Veličenstva jako zakladatele. Čtou, pravím, a ti, kdo věci rozumějí, velebí a chválí ji s dobrou nadějí na dobrý výsledek, jestliže králové opustí hluk a násilnost zbraní, osnování politických úskoků a marnost nádherných průvodů a počnou všude dbát holé a prosté pravdy. Jistě totiž stále platí výrok nejslavnějšího z králů, Šalomouna, že *slávou boží je skrývat tajemství věcí, slávou králů zkoumat skryté věci* (Přisl. 25, 2). Šalomoun předcházel příkladem a Bůh v jeho vládě, korunované mírem a štěstím, ukázal králům a královstvím příklad, jako zase (na příkladu nešťastného Šalomouna) ukázal bouře a neštěstí, jestliže se někdo adchýlí od moudrosti k pošetilosti a od pravdy k marnosti. Dávej tedy také ty, veliký králi, králům svého věku příklad moudrosti a příkaz svým badatelům v přírodních pravdách, aby zdárně konali, co konají.

31. Poněvadž však my k obecným záměrům (jak přibližovat národy k spasení) nepotřebujeme loďku, nýbrž loď, již by se ke všem světadílům a ostrovům rozváželo plné světlo, mír a pravda, a nebude stačit zkoumání věcí, které jsou *mimo nás*, nýbrž bude třeba hledat věci v každém ohledu vyšší, totiž pravdu věcí *v nás* a pravdu království božího, vztahující se k *nám*. Jestliže je neznáme, pak i kdyby mimo nás byly tisíce světů a my rozuměli všem a měli všechny i s jejich poklady, nic nám to neprospěje, jak učil nejlepší učitel, Mat. 16, 26. Kéž by byla slyšena jeho rada daná kupcům: *Aby hledali-li perly, hledali perly dobré. A najdou-li jednu drahocenu, aby šli, všechno prodali a ji*

koupili. Mat. 13, 45, 56.

32. O těchto věcech bylo by ovšem třeba říci více, aby se jasněji odhalil lesk boží moudrosti ve druhé a ve třetí pozemské škole, a aby se vysvětlilo, jak by se dalo zařídit, aby všichni mohli zřetelně vidět, že nadešly církvi časy světla a že sláva boží je nad ní (Iz. 60, 1 atd.). Protože však *tma dosud zahaluje zemi a temnota národy* (v. 2), *děsí dosud hněv boží zemi, takže lid je jakoby pokrm ohně, ani bratr bratra nešetří, každý pojídá maso své paže* (Iz. 9, 19 atd.) a *dosud den Hospodinův je tmou a ne světlem* (Am. 5, 18), *snad bude lépe věc odložit, až přijde čas, v němž přestane veliký vítr (vyvracející hory a rozrážející skály), zemětřesení a ohně* (v nichž není Hospodin) a *bude slyšet vát tichý větřík, až vyjdou zbožní Eliášové ke dveřím jeskyně a budou rozmlouvat s Bohem synem o opravení zřícenin* (1 Král. 19, 11 atd.).

33. Vy zatím, nositelé světla, vydávejte záři, *stezky vaše nechtě jsou jako jasné světlo, vycházející. a rostoucí až do dne dokonalého* (Přisl. 4, 18).

JEDEN Z POKORNÝCH MUŽŮ TUŽEB,

STAŘEC

KOMENSKÝ

JEHOŽ ŽIVOT UPLYNUL V BOLESTI A LÉTA V ŽALU.

ŽAL. 32, 11.

V AMSTERODAMU 13. DUBNA 1668

Via Lucis

ZDROJ: Potatranský Kuriér/YouTube